СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – Свищов
Факултет „Производствен и търговски бизнес”
Катедра „Икономика и управление на туризма”

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Сборник с доклади

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Председател:
доц. д-р Петя Иванова
Членове:
проф. д-р Марияна Божинова
проф. д.и.н. Милко Палангурски
доц. д-р Мариана Янева
доц. д-р Тихомир Личев
гл. ас. д-р Любка Илиева
гл. ас. д-р Любомира Тодорова
гл. ас. д-р Павлин Павлов

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
проф. д-р Марияна Божинова – (България)
Членове:
проф. д-р Лариса Корганашвили (Грузия)
проф. д-р Алфред А. Розенблум (САЩ)
проф. д-р Алфонсо Варгас (Испания)
доц. д-р Петя Иванова (България)
доц. д-р Мариана Янева (България)
доц. д-р Татяна Манастерска (Полша)
доц. д-р Ю-Чен Чанг (Тайван)
доц. д-р Сергей Илькевич (Русия)
доц. д-р Насирли Бейтулла (Азербайджан)

Технически секретар – Емилия Станева

ISBN 978-954-23-1764-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. Петя Иванова
Вместо предговор 9

Пленарен доклад
Проф. М. Божинова
АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ 13

ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ И ИНОВАЦИИ

Prof. Andrey Zahariev, Assoc. Prof. Stoyan Prodanov, Head Assist. Prof. Emil Tsanov, PhD, Assist. Prof. Stefan Prodanov, PhD; Mariana Moneva-Dauo, Phd Student
PROJECT NOVAE AND INTERREG PROGRAMME – A NEW APPROACH FOR DEVELOPMENT OF THE LOWER DANUBE TOURIST DESTINATION 27

Доц. д-р Петя Иванова, докторант Симеон Симеонов
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТУРИСТА, ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ 36

Доц. д-р Иванка Николова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО 45

Доц. д-р Снежинка Кадиева
НЯКОИ НОВИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ХОТЕЛИТЕ НА БЪДЕЩЕТО 53

Доц. д-р Ваня Василева, Йорданка Марчева
СЪВРЕМЕННИ ОСОБЕНОСТИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕСТОРАНТЬОРСТВОТО В КИПЪР 62

Доц. д-р Снежана Иванова, Александрина Енева
ИНОВАЦИИТЕ В НОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СВЯТ 70

Доц. д-р Катя Илиева
РЕСУРСИТЕ НА СОЛЕНИТЕ ЕЗЕРА В АКВАТОРИЯТА НА БУРГАС И РОЛЯТА ИМ В РАЗВИТИЕТО НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА 81

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ИМИДЖА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ 91

Доктор Никола Гайдаров, докторант Ралица Георгиева
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОДУКТИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ
ПО ДЕЛОВИ И ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ 98

Ст. преп. Маргарита Панчева
С ГРИЖА ЗА КЛИЕНТА ПРИ ПОДГОТОВКАТА И ПРОВЕЖДАНЕТО
НА ОРГАНИЗИРАНИ ОБИКОЛНИ ПЪТУВАНИЯ ИЗ БЪЛГАРИЯ,
ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ФРЕНСКИ ТУРИСТИ.....108

Преп. д-р Севджан Сабриева
СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
ИНФРАСТРУКТУРА В ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ 117

Докторант Данаил Алеков
ДИНАМИЧНИ И СТАЦИОНАРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОГРАМИ.....124

Докторант Илиян Дуков
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ НА
ОРГАНИЗИРАНИ ЕДНОДНЕВНИ ПЕШЕХОДНИ ЕКСКУРЗИИ.....133

Mohamed Mostafa Albaz
THE ROLE OF SMART HUMAN RESOURCES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LOGISTICS INVESTMENT IN SMEs 141

ТУРИСТИЧЕСКИ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Доц. д-р Генка Рафаилова
ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ КРЕАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО
И ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ 151

Доц. д-р Мария Станкова
ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНДУСТРИЯТА НА ТУРИЗМА ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО 161

Доц. д-р Еленита Великова
АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УДЪЛЖАВАНЕ НА СЕЗОНА
В БЪЛГАРСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ КУРОРТИ.....169

Gordana Stojmenović, проф. д-р Любчо Варамезов
ОПИТЪТ НА СРЪБСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ КОМПАНИИ
В LEAN ПРОИЗВОДСТВОТО.....179

Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Ася Панджерова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 187

Гл. ас. д-р Галя Кушева
АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г. 195

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
ДИНАМИКА НА СЕЗОННОСТТА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 203

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 211

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ИНОВАТИВНОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ФИРМИ 218

Ас. д-р Любомира Тодорова
ПРОЯВЛЕНИЕ НА СИВАТА ИКОНОМИКА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР НА Р. БЪЛГАРИЯ 227

Ас. д-р Павлин Павлов
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 234

Ас. д-р Пламен Петров
ДИНАМИКА В РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 ГОДИНА 241

Асен Божиков
КИБЕРАТАКИТЕ – СЪЩЕСТВЕНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ХОТЕЛИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА 248

Докторант Таня Рисемова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИ ОБЩИНИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ 256

Докторант Жаклин Коен
ПРОЦЕСНО УПРАВЛЕНИЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ В ПРЕДЕН ОФИС 264

Докторант д-р Владимир Бойчев
МЕДИЦИНСКИ ИЛИ МЕДИКАМЕНТОЗЕН ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ 272

Докторант Зорница Златанова
МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИ КОМПАНИИ, ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГА 281

ФИНАНСОВИ, ОТЧЕТНИ, ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Людмил Найденов, гл. ас. д-р Марияна Павлова-Бънова
МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 291

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТУРИСТИ 301

Доц. д-р Галя Иванова - Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА БЕЗПЛАТНА ХРАНА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 311

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТИТЕ В ТУРИЗМА 318

Изследовател д-р Александрина Александрова АНАЛИЗ НА БАЗИСНИ ПОКАЗАТЕЛИ ОТНОСНО ТУРИЗМА В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 326

Докторант Росен Колев
НЕОБХОДИМОСТ ОТ НОВИ ПОДХОДИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО НА СЕБЕСТОЙНОСТТА 334

Докторант Димчо Шопов
ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС 342

Докторант Борислава Славова-Петкова
СОЦИАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 351

МАРКЕТИНГОВИ, ТЪРГОВСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Светла Ракаджийска
СИМВОЛИКА И КОМУНИКАЦИЯ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....359

Проф. д-р Стоян Маринов, д-р Галина Илиева
ТУРИСТИЧЕСКО ТЪРСЕНЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....368

Доц. д-р Иван Марчевски, доц. д-р Ваня Григорова
МАРКЕТИНГОВИТЕ МРЕЖИ ОТ ФИРМИ – СЪВРЕМЕННА ТЕНДЕНЦИЯ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ 375

Assoc. Prof., PhD Tatiana Manasterska, The President Stanislaw Wojciechowski
MANAGING AND MEETING THE DEMANDS OF OLDER TOURIST MARKET.....384

Доц. д-р Галина Захариева
ПРИНОС НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА 390

Доц. д-р Искра Пантелеева
СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИЗМА – НЯКОИ МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ ВЪПРОСИ..398

Доц. д-р Мариана Янева, доц. д-р Николай Цонев
КОНСУЛТАНТСКА ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН 404

Доц. д-р Соня Алексиева, Росен Петков
КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО НА УСТОЙЧИВОТО ХРАНЕНЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО – ПОТРЕБИТЕЛСКИ ПОЛЗИ, ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ.....414

Доц. д-р Иван Желев
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ФАСИЛИТИ МЕНИДЖМЪНТА НА ХОТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ.....423

Доц. д-р Пенка Горанова
КОНЦЕПЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ХОТЕЛСКИ КОМПЛЕКС.....431

Доц. д-р Анатолий Асенов, докторант Зорница Крумова
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТРЕЛСТВА И ПРЕД ЛИДЕРСТВОТО В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР.....439

Гл. ас. д-р Емил Николов
ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ОТ ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНУДСТРИЯ НА БЪЛГАРИЯ 447

Гл. ас. д-р Маргарита Мишева
ЕЛЕКТРОННА ТЪРГОВИЯ В ТУРИЗМА – ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....454

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова
ГЪВКАВОТО ЛИДЕРСТВО – ФАКТОР ЗА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ В ТУРИЗМА 462

Гл. ас. д-р Зоя Иванова
ФОРМИРАНЕ ПОВЕДЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 468

Гл. ас. д-р Милен Динков
СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ.....475

Гл. ас. д-р Галя Георгиева, гл. ас. д-р Иван Маринов
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....483

Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов
ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ.....491

Гл. ас д-р Светослав Калейчев
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОБОТИЗАЦИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИЯ МАРКЕТИНГ.....499

Ас. д-р Бойчо Бойчев
ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ СТРУКТУРИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 507

Доктор Веселина Портарска
МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РАЙОН РИЛА-ПИРИН, С ЛОКАЦИЯ БАНСКО 515

Докторант Александър Димитров
ПРЕДИМСТВА НА МОБИЛНАТА ТЪРГОВИЯ (M-COMMERCE) В СЪВРЕМЕННОТО ХОТЕЛИЕРСТВО.....525

Д-р Мирослав Кръстев, ас. д-р Калоян Цветков
ОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ НАГЛАСИ ПРИ ПОСЕТИТЕЛИТЕ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ.....534

Докторант Кристина Георгиева
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ.....543

Докторант Йоана Огнянова
ВЛИЯНИЕ НА БРАНДИНГА НА КУЛИНАРНАТА ДЕСТИНАЦИЯ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ТУРИСТИТЕ.....551

Докторант Ирина Карадакова
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЛОЯЛНОСТТА В ТУРИЗМА.....557

Докторант Ивайло Иванов
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ХОТЕЛСКИТЕ ОНЛАЙН РЕЗЕРВАЦИОННИ СИСТЕМИ.....566

Докторант Нина Костадинова
ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....575

ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Таня Парушева
ОПАЗВАНЕ И СЪХРАНЯВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ НА КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО.....583

Доц. д-р Тихомир Личев
РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНИЯТ И КУЛТУРНО ПОЗНАВАТЕЛЕН ТУРИЗЪМ ПО ДУНАВСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ.....589

Доц. д-р Милена Стоянова, доц. д-р Ивайло Владев
СКАЛНИТЕ МАНАСТИРИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ КАТО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....597

Доц. д-р инж. Стойна Цвяткова, маг. Емилия Маринова
ПОТРЕБИТЕЛСКО ТЪРСЕНЕ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ СЪЗДАВАНЕ НА ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ В СВИЩОВ, С ЕЛЕМЕНТИ НА КУЛТУРЕН, ДУХОВЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....605

Dr. Mahmoud Khalifa, Assoc. Prof
THE ANALYSES OF PUBLIC POLICIES FOR THE REVITALIZATION OF THE TOURISM SECTOR IN EGIPT AFTER THE 30th OF JUNE REVOLUTION....614

Д-р Константин Григоров
МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА И ТЕХНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ 620

ПРОСТРАНСТВЕНИ И ЕКОЛОГИЧНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Константин Калинков
ОСНОВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЧЕРНОМОРСКИ КУРОРТИ 629

Доц. д-р Петя Иванова
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА ЧРЕЗ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТИ 640

Доц. д-р Марина Николова
УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ 651

Доц. д-р Иван Килимперов, доц. д-р Красимир Александров
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „ТРАКИЯ“ 658

Гл. ас. д-р Нели Веселинова, проф. д-р Веселин Бояджиев
ТУРИЗЪМ, РУРАЛИЗЪМ И ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА 664

Гл. ас. д-р Румен Недков
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА СВОГЕ 673

Гл. ас. д-р Явор Станев
РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖИВУЩИТЕ В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 680

Докторант Иво Балевски
СЕЛСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ - ЕДНА РАЗЛИЧНА ГЛЕДНА ТОЧКА....686

Докторант Владо Божилов
ДОБРИ ПРАКТИКИ В „ЗЕЛЕНА“ ПОЛИТИКА В ХОТЕЛИЕРСТВОТО..693

ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ПРЕПОДАВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Александр Аверин
DIGITAL-СТРАТЕГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ИНДУСТРИИ СПОРТА И ТУРИЗМА 703

Старший преподаватель Юлия Иванова
ОСОБЕНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА И ПРОДВИЖЕНИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ ТУРИСТКОГО ПРОФИЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ 711

Доц. д-р Ирена Емилова
МЕТОДЪТ „АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ“ ПРИ ПОДГОТОВКАТА ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЕКОТУРИЗЪМ И ИНФРАСТРУКТУРА“..... 719

Докторант Стилияна Басмаджиева
РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ЗА АНАЛИЗ НА МАКРОУПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 724

Жилкова Ю. В., Макаренко З. В.
К ВОПРОСУ ОБ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЗНАЧЕНИИ ЭКСКУРСИИ 734

СТУДЕНТСКИ НАУЧНИ ДОКЛАДИ

Магистър Невена Руменова Лясковa
МУЗЕИТЕ НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - ОТ МИНАЛОТО ДО НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ..... 749

Бакалавър, Анжелина Василева
РАЗКРИВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ В ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧНИТЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ДАДЕНОСТИ НА ГРАД СВИЩОВ 755

Студент Петя Костова
ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И НЕЙНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ТУРИЗМА 762

Студент Фелия Попова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМА..... 769

Студент Марта Лазарова
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ТУРИЗМА..... 776

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Свищов, 11-12 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 10-годишнината от създаването на специалност „Икономика на туризма“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1764-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС

Доц. д-р Людмил Найденов
Икономически университет – Варна
Гл. ас. д-р Марияна Павлова - Бънова
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов[1]

Резюме: *В разработката се изследва връзката между местните данъци и развитието на туристическия бизнес в Р. България. Доказва се, че патентният данък е единственият от групата местни данъци, който обвързва постъпленията в общинския бюджет с икономическите резултати от дейността на облаганите с него туристически дружества. В този смисъл би било целесъобразно да се увеличат правомощията на общинските съвети по отношение определянето на основните елементи на патентния данък, а именно – данъчната основа и данъчния размер. От 01.01.2011 г. към групата на местните данъци се включва и туристическият данък, чийто обект на облагане са нощувките. Данъчно задължени лица са съответно всички юридически и физически лица, предлагащи нощувки и подслон. Следователно обект на изследване в разработката са патентният и туристическият данъци, а като неин предмет се дефинират възможностите за обвързване на анализираните данъци с развитието на туристическия бизнес.*

Ключови думи*: местни данъци, община, туристически дружества, патентен данък , туристически данък*

Въведение

Ефективна данъчна политика, свързана с отделните териториални структури, може да има само при условие, че данъчната основа и данъчните размери на местните данъци, като база за определяне на данъчното задължение, не оказват негативно влияние върху такива показатели като абсолютен и относителен дял на собствените приходи в структурата на бюджетните приходи на съответната юрисдикция и в

[1] Заб. Разпределението на участието на авторите е както следва: доц. д-р Л. Найденов: Резюме, Въведение и Раздел I, гл. ас. д-р М. Павлова-Бънова: Раздел II и заключение.

същото време водят до подобряване на бизнес-средата и инвестиционните перспективи на облаганите с местни данъци дружества, вкл. туристически, на инфраструктурата и качеството на местните публични блага. От гледна точка на развитието на туристическия бизнес важно значение имат патентният и туристическият данък. Една кратка справка в статистическата информационна система на ЕС – Евростат показва, че през 2017 г. реализираните нощувки в България са 26 054 096 или 4,2 пъти по-малко от тези в нашата южна съседна държава Гърция, 4,3 пъти по-малко от тези в Турция и почти равни с тези на северната ни съседка Румъния. Заетостта на легловата база в нашата страна е незадоволителна с изразена неравномерност в географската концентрация на посетителите (Иванова, 2015). Също така в свое изследване М. Божинова извежда високите данъци и несъвършената нормативна база като сериозни проблеми пред хотелиерския и ресторантьорския бизнес в България (Божинова, Тодорова, & Павлов, 2018, стр. 116-127). Всичко това провокира въпроса съществува ли „спирачка“ на туристическия бизнес в България, в резултат от което гореизброените показатели за ефективност не могат да достигнат търсените високи измерения. В допълнение, е известно, че увеличаването на туристопотока оказва положителен ефект както за туристическите дружества, посредством увеличаване на оборотите и печалбата, така и за държавата и общините посредством увеличаване на приходите и БВП.

Раздел I

От 01.01.2008 г. към групата на местните данъци и такси се отнася патентният данък (Закон за местните данъци и такси, посл. изм. 10 май 2019). Обект на облагане с този данък са специално изброени в Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ) 40 дейности, вкл. местата за настаняване с не повече от 20 стаи и заведенията за хранене и развлечения (Приложение 4 към ЗМДТ). Данъчно задължени лица са физическите лица, вкл. едноличните търговци, които осъществяват посочените в закона дейности и отговарят на следните две условия: оборотът им за предходната година не превишава 50 000 лв. и не са регистрирани за целите на данъка върху добавената стойност, с изключение на регистрация за вътреобщностно придобиване по чл. 99 и чл. 100 ал. 2 от Закона за данъка върху добавената стойност. Когато в рамките на текущата година едно от двете или едновременно двете условия отпаднат, физическото лице се облага по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ). Тази раз-

поредбата на ЗМДТ е в сила и при условие, че физическото лице е образувало ново, осъществяващо патентна дейност, предприятие, чийто сумарен оборот с вече съществуващото или с прекратилото дейността си предприятие, надвишава 50 000 лв. за 12 последователни месеца. В този случай, подобно на първия, новообразуваното предприятие се облага по реда на ЗДДФЛ.

Данъчната основа е различна за отделните видове, подлежащи на облагане с патентен данък, дейности, като за заведенията за хранене и развлечения данъкът се определя на база мястото за консумация и категоризацията на посочените заведения (броя на звездите). За местата за настаняване с не повече от 20 стаи данъкът се определя за стая според местонахождението на обекта. Данъчните размери са в абсолютна сума и са диференцирани в определени граници – „данъчни коридори“ за всяка данъчна основа (Брусарски, Захариев, & Манлиев, 2015). Конкретният данъчен размер се определя от общинския съвет в съответствие с посочените в закона стойности и при отчитане на такива критерии като: местоположение и вид (от местно или национално значение) на населеното място; брой на населението, големина, стопанско значение, икономическо състояние на населеното място и/или съответната зона; характер (сезонен или постоянен) на дейността и т.н. С други думи патентният данък може да бъде различен за една и съща туристическа дейност в отделните населени места и съответно в различните зони на едно и също населено място. Когато патентната дейност не се осъществява на постоянно място, за целите на анализирания данък, местонахождението на обекта съвпада с постоянния адрес на физическото лице. Широките граници за определяне на данъчния размер за единица данъчна основа могат да се разглеждат и съответно оценяват от две гледни точки. От позициите на общинския съвет широкият диапазон между долната и горната граница на данъчния размер му дава възможност да отчита всички обстоятелства, в т.ч. очакван размер на данъчните приходи в общинския бюджет, икономическа ситуация и т.н. От позициите на туристическите дружества обаче широките граници създават условия за нарушаване на принципа на определеност на данъка, тъй като последният може да се променя в широки граници за всяка година. Този факт създава пречки на данъчно задължените физически лица да планират приходите от дейността си за по-дълъг период от време. Това от една страна. От друга страна, обаче, широкият диапазон между долната и горната граница на данъчния размер създава условия за обвързване на анализирания данък с иконо-

мическата ефективност от дейността на местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения.

Анализът на основните характеристики и специфични особености на патентния данък дава основание да се направят следните обобщения.

1. Туристическите дружества дължат патентен данък за всяка от осъществяваните дейности и за всеки от използваните обекти. Данъкът се внася на четири равни вноски, като сроковете за съответните вноски съвпадат с края на първия месец от съответното тримесечие. Регламентираните в ЗМДТ срокове за внасяне в приход на общинския бюджет на патентния данък противоречат на принципа реализираният доход да предхожда плащането на данъка. В този смисъл не е логично патентният данък да се плаща в края на първия месец от тримесечието. Нещо повече, при тези изисквания на закона годишният патентен данък се изплаща до 31 октомври на текущата година.

2. В случаите когато патентната дейност започва през текущата година, данъкът се определя пропорционално на броя на тримесечията, през които се осъществява дейността, вкл. и тримесечието през което физическото лице започва работа. Следователно отново се потвърждава фактът, че данъкът се плаща преди физическото лице да реализира доход от осъществяваната патентна дейност. Принципът е в сила и при прекратяване на патентната дейност през текущата година.

3. При промени в обстоятелствата, свързани с определянето на данъка, последният се изчислява на база новите обстоятелства, вкл. за тримесечието на настъпилите промени. Изключение от това правило законодателят регламентира за средствата за подслон и местата за настаняване с не повече от 20 стаи, от една страна, и за заведенията за хранене и развлечения – от друга. За тези дейности, когато през текущата година настъпят промени в данъчните елементи, водещи до по-висок патентен данък, за данъчната година се дължи по-високият размер на данъка.

4. Физическите лица, които, осъществявайки търговия на дребно до 100 кв. м. нетна търговска площ на обекта, едновременно с това в същия обект продават вестници, списания, българска и/или преводна литература, плащат патентен данък само за първата от двете дейности.

5. Подлежащите на облагане с патентен данък лица ползват данъчни облекчения при точно разписани в ЗМДТ правила, в т.ч.:

- при временна нетрудоспособност с 50 и над 50% инвалидност патентният данък се заплаща в размер на 50%. Допълнителните изисквания за това облекчение са: влязло в сила решение на

компетентен орган; патентната дейност да се осъществява лично; патентната дейност да се осъществява през цялата година;

- при условие, че физическите лица извършват два или три вида патентна дейност, данъкът се заплаща единствено за дейността, за която същият е с най-висок размер. Допълните условия за ползване на това облекчение са: дейността да се извършва с личен труд; последната да се осъществява през цялата данъчна година; за извършване на повече от три дейности облекчение не се прилага; облекчението се отнася за точно регламентирани от законодателството дейности;
- извършващите патентна туристическа дейност пенсионери заплащат 50% от определения данък. Разбира се и това облекчение е свързано с допълнителни изисквания, в т.ч. да не наемат работници през цялата година, лично да извършват и то точно конкретизирани в закона патентни дейности.

Облекченията за временна нетрудоспособност и за пенсионери поставят въпроса за тяхната целесъобразност най-малко по две причини: трудно може да се аргументира плащането на патентния данък в размер на 50% при условие, че посочените лица сами през цялата година осъществяват дейността си; от друга страна буди недоумение презумпцията същите да не наемат работници. Целесъобразно би било законодателството да стимулира, а не да ограничава наемането на работници, особено в условията на ограниченост на работните места. Освен това трудно може да се докаже дали в процеса на осъществяване на дейността трудоустроеният или пенсионерът работят сами или ползват услугите на членове на семейството. Облекчение, изразяващо се в заплащане на 50% от патентния данък ползват и физическите лица, които на работното си място обучават чираци. Облекчението, подобно на изброените до момента, се ползва при допълнително регламентирани и усложняващи организацията на патентния данък условия.

6. Патентният данък се внася в приход на общината по местонахождение на обекта, в който се осъществява регламентираната в закона туристическа дейност. При условие, че анализираната дейност не се извършва на постоянно място, данъкът се внася в приход на общината, където е постоянният адрес на физическото лице. В случаите, когато в рамките на текущата година отпаднат предпоставките за облагане с патентен данък, последният е дължим до края на тримесечието, предхождащото тримесечието, през което предпоставките са отпаднали. Годишният данък се определя като разлика между опреде-

ления по ЗДДФЛ данък и внесения в приход на общината патентен такъв.

Анализът на организацията на патентния данък дава основание да се заключи, че той е единственият от групата местни данъци, който обвързва постъпленията в общинския бюджет с икономическите резултати от дейността на облаганите с него лица. В този смисъл би било целесъобразно да се увеличат правомощията на общинските съвети по отношение определянето на основните елементи на патентния данък, а именно по отношение на данъчната основа и на данъчния размер. Преференциалното облагане също следва да бъде в прерогативите на основния орган на местното самоуправление. На тази основа ще се опрости организацията на патентния данък. От друга страна – съобразяването на Общинския парламент с особеностите и характера на дейността на туристическите дружества ще създаде условия както за повишаване на приходите в общинския бюджет, така и за повишаване ефективността на облаганите с него дружества, вкл. и туристически.

Раздел II

От 01.01.2011 г. към групата на местните данъци се включва и туристическият данък, чийто обект на облагане са нощувките. (Закон за местните данъци и такси, чл. 61 р - 61т). Данъчно задължени лица са съответно всички юридически и физически лица, предлагащи нощувки и подслон. Данъчният размер е в границите от 0,20 лв. до 3,00 лв., като на основание наредба на общинския съвет същият се конкретизира в зависимост от местонахождението на населеното място и категорията на средствата за подслон и местата за настаняване. Месечното данъчно задължение се определя като произведение между броя на предоставените за съответния месец нощувки и дефинирания с наредба на общинския съвет данъчен размер за една нощувка.

Анализът на организацията на заменилия от 01.01.2011 г. туристическата такса данък със същото наименование дава основание да се направят следните изводи:

1. Туристическият данък се начислява от данъчно задълженото лице и задължително се посочва на отделен ред в издавания на ползващия услугата документ. Това дава възможност на лицата, ползващи нощувки или подслон в определените за целта места, да получават точна информация за включените в стойността на услугата елементи.

2. Сумарният месечен размер на данъка се внася в приход на общинския бюджет по местонахождение на съответния обект за подслон и нощуване до 15-то число на следващия го календарен месец.

3. Начисленият годишен туристически данък се декларира до 30 януари на следващата календарна година с декларация по образец. Той представлява сума от размера на данъка, начислен през годината. Отговорът на въпроса може ли да има разлика между годишния размер на данъка и сумата от месечните вноски при действащото до 2012 г. законодателство е положителен. Съгласно чл. 61 с ал. 4 от ЗМДТ, когато сумарният размер на данъка, дължим за 12-те месеца на годината, е по-малък от 30% от данъчното задължение, което би било дължимо при използван пълен капацитет на разполагаемата леглова база, разликата се внася в общинския бюджет до 1 март на следващата година. Целесъобразно би било да се отбележи, че за периода 01.01.2011 – 17.04.2012 г. изчислената разлика се дължи, независимо дали обектът за подслон и нощувка се използва.

Анализът на основните моменти от организацията на туристическия данък показва, че след м. април 2012 г. същият се доближава до туристическата такса, тъй като и таксата и данъкът се начисляват върху фактически осъществените нощувки. На тази база се премахва съществуващото до м. април 2012 г. разминаване между дефинирания в чл. 61 р ал 1 от ЗМДТ обект на облагане и практически прилаганият в чл. 61 с, ал. 4 и ал. 5 от същия закон данъчен обект. В първия случай става дума за осъществените нощувки, а във втория – за броя на леглата в средствата за подслон. С Решение № 5/05.04.2012 г. Конституционният съд на РБългария обявява за противоконституционни текстовете на ал. 4 и ал. 5 от чл. 61 с на ЗМДТ. Така на практика съдът премахва недопустимото смесване на подоходното с имущественото облагане. Решението е не само законосъобразно, но то изцяло съответства на принципа, че не може в данъчната основа да се включва обект, който не е реализиран или на практика не съществува, т.е. не трябва да се облагат потенциални приходи на хотелиери, които, изчислени на база 30% заетост на легловата база, не са достигнати. Освен това, с отмяната на горните текстове отпада още един спорен момент, свързан с плащането на данък без да се отчита обстоятелството дали туристическият обект се използва или не се използва.

Следователно, отчитайки факта, че разпоредбите на чл. 61 с, ал. 4 и ал. 5 са обявени за противоконституционни, целесъобразно е те да бъдат отменени. В момента цитираните разпоредби, въпреки че фигурират в ЗМДТ, не действат, което дава основание да се заключи, че

фискалният ефект за териториалните структури няма да намалее, нито ще намалее финансово-икономическият ефект за местата за подслон или настаняване, тъй като последните имат интерес да запълват легловата си база, което е предпоставка за увеличаване на реализираните от тях приходи.

Оценката на данъчните основи, данъчните размери, преференциите, изчисляването и внасянето на двата местни данъка дава основание да се обобщи, че те не могат да бъдат отнесени към нито една от дефинираните от теоретична гледна точка групи данъци. Те не са изключително местни данъци, защото общинските съвети нямат правомощия самостоятелно да определят данъчната база и ставките на облагане. Те не могат да бъдат отнесени и към типично местните данъци, тъй като отговарят единствено на условието общините да получават пълния размер на приходите и да използват постъпленията по свое усмотрение. Нормативната уредба, свързана с анализираните данъци, доближава последните до квази местните данъци, при които се осъществява разпределение на данъчните правомощия между вертикалните нива на публичния сектор. Следва да се отбележи обаче, че правомощията на държавата, в лицето на нейния законодателен орган, са много по-големи от тези на общинския парламент. Границите както на данъчната основа, така и на данъчния размер са законово регламентирани, уточнени са преференциите и всички, свързани с организацията на данъците особености и изключения. По наше виждане анализираните местни данъци в Р. България могат да бъдат дефинирани като „местни данъци в нормативни рамки". На тази основа се извеждат и основните предложения, свързани с тяхното усъвършенстване, а именно – опростяване организацията на местните данъци, включително намаляване на изключенията, разширяване правомощията на местните парламенти, включително предоставяне на преференции с тяхно решение. Разширяване правомощията на Общинските парламенти дава възможност последните да се съобразяват с характера на облаганите дейности, вкл. туристически, да отчитат тяхното местонахождение и чрез данъчното законодателство да съдействат за повишаване на тяхната ефективност.

Заключение

Анализът на данъчните основи на патентния и туристическия данък дава основание да се заключи, че същите се определят в съответствие със ЗМДТ. Нормативната регламентация е ясно разписана

като точно са дефинирани обектите на облагане и възможностите за данъчни облекчения. Законодателно са определени и обектите, които се освобождават или не се облагат със съответния местен данък. По този начин местните юрисдикции нямат възможност да влияят върху величината на данъчната основа, която, както вече отбелязахме, е един от елементите, определящи размера на данъчното задължение. Това е напълно закономерно, като се има предвид, че съгласно Закона за публичните финанси структурата на общинския бюджет включва местни данъци – „при условия, по ред и в граници, установени със закон" (Закон за публичните финанси, чл. 45(1)). Централизираното определяне на данъчната база дава основание да се заключи, че правомощията на държавата, в лицето на нейния законодателен орган, са по-големи от тези на общинския парламент. Налага се изводът, че данъчната основа на местните данъци не е инструментариум, който общинските администрации могат да използват за подобряване на своите конкурентни предимства. Нещо повече, този елемент на данъчното задължение не дава отговор на въпроса коя община предоставя на инвеститорите по-добри условия за бизнес, вкл. туристически, а е доказано че повишаването на предприемаческата активност в сферата на туризма в България е от съществено значение за стабилизирането и устойчивото развитие на туристическия пазар, което предлага дългосрочни ползи за всички заинтересовани страни - предприемачите, държавата, туристите, местните общности, (Божинова, с. 106). Следователно, в момента чрез данъчната основа на патентния и туристическия данък общините не могат да оказват влияние върху ефективността на осъществяващите туристическа дейност дружества и както вече беше подчертано, съществува необходимост за предприемане стъпки в тази насока.

Вторият основен елемент на патентния и туристическия данък, определящ величината на данъчното задължение, е данъчният размер. Последният, както вече отбелязахме, се определя от Общинския парламент в рамките на дефинираните в ЗМДТ долна и горна граница. За разлика от горе анализирания елемент, чрез данъчния размер, отчитайки такива критерии като местоположение и значение на населеното място, брой на населението, стопанско значение, икономическо състояние на населеното място, сезонен или постоянен характер на дейността, териториалните структури могат да влияят за повишаване ефективността на функциониращите на тяхна територия дружества, вкл. туристически.

BIBLIOGRAPHY

Божинова, М., Тодорова, Л., & Павлов, П. Състояни, проблеми и перспективи пред предприемачеството в сферата на туризма в България. *Алманах научни изследвания*., (Том 25, част 2, 2018 г.).стр. 116-127.

Брусарски, Р, Захариев, А., Манлиев, Г., Финансова теория, Фабер, 2015, стр. 335.

Иванова, П. Анализ на туристическите посещения в България в контекста на носещия капацитет на дестинацията. *Народностопански архив*, бр.4/2015 г., стр. 55.

Закон за местните данъци и такси, изм. и доп. 10.05.19 г.

Закон за публичните финанси, изм. и доп. 14.11.17 г.

Приложение 4 към ЗМДТ.